

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізації:
“Народне пісенне мистецтво”
“Народне інструментальне мистецтво”

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Народна художня творчість”

Спеціалізації:
“Народне пісенне мистецтво”
“Народне інструментальне мистецтво”

Київ – 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

НАРОДНА МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв І–ІІ рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 40 с.

Укладач	О. М. Березенко – старший викладач Гадяцького училища культури ім. І. П. Котляревського
Рецензенти:	А. І. Іваницький – доктор мистецтвознавства, професор, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського Національної академії наук України О. І. Чухрай – викладач Полтавського музичного училища ім. М. В. Лисенка, композитор, заслужений діяч мистецтв України П. В. Самотіна – викладач Харківського училища культури
Редактор	Є. Д. Колесник
Відповідальний за випуск	Т. Ф. Стронько

Навчальне видання

Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк ризографічний
Ум. друк. арк. 2,3. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА” м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: info@novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Народна музична творчість” посідає важливе місце у системі підготовки керівника пісенного чи музичного колективу, працівника культури в цілому, бо народна музична творчість є джерелом професійної музики. Особливо важлива ця дисципліна для студентів спеціалізації “Народне пісенне мистецтво”, оскільки вони обов’язково повинні знати жанрове багатство і музичні особливості художньої творчості свого народу, вміти відібрати художньо-вартісний музичний матеріал з урахуванням жанру.

Мета курсу: вивчення українського музичного фольклору

Завдання курсу: формування системи знань про основні жанри і форми української музичної народної творчості, розкриття її характерних рис.

Студент повинен знати:

- характерні риси і самобутність народної творчості;
- основні жанри і форми української музичної народної творчості;
- кращі зразки жанрів пісенної народної творчості;
- імена відомих збирачів фольклору та виконавців музичних творів.

Студент повинен уміти:

- визначати жанр народної пісні;
- ілюструвати голосом зразки фольклору;
- популяризувати українську народну пісню.

У дисципліни – широкі міжпредметні зв’язки. Знання з народної музичної творчості студентів училища культури потрібні для вивчення таких фахових дисциплін, як: постановка голосу, диригування, розшифровка народних пісень, музична література, аналіз музичних творів. Особливо ці знання необхідні майбутнім керівникам хорових колективів. Без знань народної музичної творчості важко досягти майстерності у хоровій справі, оскільки народна музична творчість – своєрідний фундамент української хорової музики. Крім цього, вивчення народної музичної творчості допомагає студентам глибше засвоїти народознавство, історію України.

Схема міжпредметних зв'язків

Розподіл годин за навчальним планом

	I семестр	II семестр	Всього:
на аудиторне вивчення	17	22	39
на самостійне вивчення	6	9	15
Всього:	23	31	54

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва розділу і теми	Всього годин	з них:			На са-мост. вивч.
			Лекц.	Індив.	Практ. семін.	
1	2	3	4	5	6	7
I курс I семестр						
Розділ I. Вступ						
1-2	Народна музична творчість.	2	2			
3-4	Класифікація народних ліричних пісень за жанрами.	2			2	
	Фольклор у житті та творчості Лесі Українки.	3				3

Студент повинен знати:

- особливості первісного мистецтва;
- що таке фольклор;
- музичні особливості фольклору;
- різновиди народних пісень, за якими вони класифікуються.

Студент повинен уміти:

- охарактеризувати роди фольклорного твору;
- назвати і проаналізувати жанри народних пісень.

Розділ II. Обрядовий пісенний фольклор						
5-6	Пісні зимового календаря.	2			2	
7-8	Весняні обрядові пісні.	2			2	
9-10	Літні обрядові пісні.	2			2	
11-12	Жнивні пісні.	2	2			

Студент повинен знати:

- загальні особливості календарних пісень;
- тематику календарних пісень;
- походження колядок і щедрівок;
- музичні особливості, характер виконання обрядових пісень.

Студент повинен уміти:

- пояснити, в чому різниця між колядками та щедрівками;
- визначити складочислову структуру обрядової пісні;
- проспівати або зіграти на інструменті мелодію обрядової пісні.

1	2	3	4	5	6	7
	Розділ III. Родинно-обрядові пісні					
13–14	Родинно-обрядові пісні. Весільні пісні.	2			2	
	Весільні пісні на Полтавщині.	3				3
15–16	Родини. Хрестини. Поховання.	2			2	
17	Підсумкове заняття.	1			1	
Диференційований залік.						
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • історію розвитку весільних пісень; • зв'язок весільних пісень з обрядом; • особливості наспівів голосінь. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • дати загальну характеристику пісням певного обряду; • проспівати пісню певного родинного обряду. 						
I курс II семестр						
	Розділ IV. Український пісенний епос					
18–19	Український пісенний епос. (Думи, історичні пісні).	2			2	
	Кобзарська слава Полтавщини.	6				6
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • жанри пісенного епосу; • основні елементи композиції думи; • музичну характеристику дум, особливості їх виконання; • тематику історичних пісень; • імена найвідоміших українських кобзарів. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • проаналізувати композицію думи; • проспівати мелодію невеликої за обсягом думи; • розкрити музичні особливості історичних пісень. 						
	Розділ V. Лірика					
20–21	Соціально-побутова лірика. Козацькі та чумацькі пісні.	2			2	

1	2	3	4	5	6	7
	Рекрутські та солдатські пісні.	3				3
22–23	Родинно-побутові пісні.	2			2	
24–25	Побутова лірика. Дитячий фольклор.	2			2	
26–27	Жартівливі, сатиричні пісні. Танцювальна пісенність: коломийки, частушки.	2			2	
28–29	Українська інструментальна музика.	2			2	
30–31	Українські народні танці.	2			2	
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • жанри родинно-побутових пісень; • основні групи соціально-побутових пісень; • класифікацію пісень дитячого фольклору; • музичні особливості колискових пісень; • особливості жанру коломийок і частушок; • види народної інструментальної музики; • найпоширеніші українські народні танці. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • визначати ладову будову пісень певного ліричного жанру; • проспівати мелодію пісні певного жанру родинно-побутових пісень. 						
	Розділ VI. Пісні-романси					
32–33	Пісні-романси.	2			2	
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • що таке романс; • у чому відмінність романсу від народної пісні; • роль Т. Г. Шевченка у створенні української народної пісні-романсу; • найвідоміші імена творців українського старовинного романсу; • жанрово-тематичні групи українського романсу. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • проспівати романс. 						

Розділ VII. Народна-пісенна творчість XX ст.						
34–35	Стрілецькі пісні.	2			2	
36–37	Авторська пісня.	2			2	
38–39	Підсумкове заняття.	2			2	
Диференційований залік.						
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • тематику стрілецьких пісень; • музичні особливості, характер виконання стрілецьких пісень; • що таке авторська пісня; • жанрово-стильові ознаки бардівської пісні; • імена найвідоміших українських бардів. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • проспівати авторську пісню улюбленого барда. 						
По закінченні вивчення дисципліни						
Студент повинен знати:						
<ul style="list-style-type: none"> • характерні риси і самобутність пісенної народної творчості; • основні жанри і форми української музичної народної творчості; • кращі зразки жанрів пісенної народної творчості; • імена відомих збирачів фольклору та виконавців народних музичних творів. 						
Студент повинен уміти:						
<ul style="list-style-type: none"> • визначати жанр народної пісні; • ілюструвати голосом зразки народної музичної творчості; • популяризувати українську народну пісню. 						
	Всього	54	2		37	15

ЗМІСТ КУРСУ

Розділ I. Вступ

Тема 1. Народна музична творчість. Предмет вивчення дисципліни “Народна музична творчість”. Первісне мистецтво – витoki народної творчості. Фольклор, його загальні та музичні особливості.

Запитання для самоконтролю

1. Що вивчає дисципліна “Народна музична творчість”?
2. Що ми називаємо народною творчістю?
3. Що таке фольклор? Хто і коли ввів цей термін? Яка наука вивчає фольклор?
4. Назвіть загальні особливості фольклору.
5. Які музичні особливості фольклору вказують на його зв’язок з працею людини?
6. У чому полягають оригінальні особливості фольклору?
7. Хто є збирачами та дослідниками українського фольклору?

Література

1. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 5–15.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 5–8, 11–12
3. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 17–21, 30, 56–57, 94.
4. Перлини української народної пісні: Пісенник / Упоряд. М. М. Гордійчук. – К.: Музична Україна, 1989. – С. 3–5.
5. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 5–6.
6. Потапенко О. І., Кузьменко В. І. Шкільний словник з українознавства. – К., 1995. – С. 241–243.

На самостійне вивчення: “Фольклор у житті та творчості Лесі Українки”

План

1. Вплив фольклорної діяльності Олени Пчілки на життя та творчість Лесі Українки.

2. Глибока увага Лесі Українки до запису кобзарських дум, козацьких та історичних пісень, збереження їх діалектної форми.
3. Інтерес поетеси до хореографічної фольклористики.

Практичне завдання: виписати приклад фольклорного твору, записаного Лесею Українкою, та вказати на особливості його діалектної форми.

Література

1. Богород А. Фольклор у творчості й житті Лесі Українки // Дивослово. – 2000. – № 2. – С. 24–27
2. Погребенник В. Ф. Народною творчістю натхненна: До 120-річчя від дня народження Лесі Українки. – К., 1990. – С. 3–46

Тема 2. Класифікація народних ліричних пісень за жанрами
Народна пісня – дивовижне явище у пісенній культурі українського народу. Рід, жанр пісенного фольклору. Класифікація народних ліричних пісень за жанрами.

Питання для самоконтролю

1. Що таке пісня, народна пісня?
2. Хто з видатних діячів культури збирав і вивчав українську народну пісню?
3. Поясніть поняття роду, жанру в музичній фольклористиці.
4. Як класифікуються народні пісні роду лірики за жанрами.

Література

1. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 16
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 13–15
3. Потапенко О. І., Кузьменко В. І. Шкільний словник з українознавства. – К., 1995. – С. 194–196.
4. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К., 2003. – С. 74–75, 113–137, 159, 173, 229.
5. Нудьга Г. А. Українська пісня в світі. – К., 1989.
6. Перлини української народної пісні: Пісенник / Упоряд. М.М. Гордійчук. – К.: Музична Україна, 1989. – С. 3.
7. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К., 1991. – С. 5.

Розділ II. Обрядовий пісенний фольклор

Тема 3. Пісні зимового календаря. Походження і розвиток пісень зимового календаря. Тематика новорічних пісень та їх різновиди. Структура колядок та щедрівок. Особливості пісень зимового календаря. Особливості виконання колядок та щедрівок.

Питання для самоконтролю

1. Як називається найдавніший пласт народних пісень, пов'язаних з порами року?
2. Що таке колядки і щедрівки?
3. Яка тематика новорічних пісень, особливості їх виконання?
4. Яка структура та музичні особливості колядок і щедрівок?

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 50–58.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 67–75.
3. Квитка К. В. Избранные труды. – В 2 т. – Т. 1. – М., 1971. – С. 99.
4. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес. – 2003. – С. 106–134.
5. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 6–10.

Тема 4. Весняні обрядові пісні. Походження весняних обрядових пісень. Різновиди весняних обрядових творів. Зміст весняних танків і пісень. Музичні особливості: форма, мелодика, ладова будова.

Питання для самоконтролю

1. Звідки походять весняні обрядові пісні?
2. Що таке веснянки, яка їх тематика?
3. Що таке гаївки, їх відмінність від веснянок?
4. У чому полягають найголовніші музичні особливості весняних обрядових пісень?

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 60–67.

- Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 77–85.
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 134–155.
- Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 10–13.
- Мороз М. О. Літопис життя та творчості Лесі Українки. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 12.
- Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Ч.1. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 25–29.

Тема 5. Літні обрядові пісні. Походження літніх обрядових пісень. Тематика та особливості купальсько-петрівчаних пісень. Музичні особливості літніх обрядових пісень.

Питання для самоконтролю

- Походження літніх обрядових пісень.
- Як називаються різновиди літніх обрядових пісень?
- Назвіть мотиви, що зустрічаються у купальсько-петрівчаних піснях.
- Визначте музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.

Література

- Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 73–81.
- Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 93–101.
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 163–169.
- Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 13–16.
- Линёва Е. Э. Опыт записи фонографом украинских песен. – М., 1991. – С. 26.
- Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 29–30.

Тема 6. Жнивні пісні. Походження жнивних пісень, їх класифікація та зміст. Музичні особливості жнивних пісень. Пісні на косовиці, їх зміст та музичні особливості.

Питання для самоконтролю

- Походження жнивних пісень.
- Назвіть групи жнивних пісень, їх тематику.
- Вкажіть на музичні особливості жнивних пісень.
- Особливості жанру косарських пісень.

Література

- Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 81–88.
- Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 101–107.
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 173–182.
- Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 16–17.
- Розлилися круті бережечки: Українські народні пісні та думи / Упоряд. О. І. Микитенко; Вступ. ст. О. І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С. 10–11.

Розділ III. Родинно-обрядові пісні

Тема 7. Родинно-обрядові пісні. Весільні пісні. Історія розвитку весільних пісень. Пісні “Дівич-вечора” (I частина весілля). Особливості весільних пісень II частини весільного дійства. Значення весільних пісень в українському фольклорі.

Питання для самоконтролю

- У чому полягають особливості пісень I частини весілля “Дівич-вечір”?
- Який характер пісень II частини весілля?
- У чому полягає виховне значення весільних пісень?

Література

- Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 88–105.

- Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 107–123.
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 193–221.
- Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 17–20.
- Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 38–41.

На самостійне вивчення: “Весільні пісні на Полтавщині”

План

- Зміст та характеристика пісень, які виконуються під час випікання короваю.
 - Пісні молодії про рідну домівку та дівування.
 - Особливості пісень-величань, поздоровлення молодих.
 - Пісні-жарти за весільним столом.
- Практичне завдання: підготувати коротку збірку весільних пісень своєї місцевості та вміти прокоментувати ці пісні.*

Література

- Бойко П. Живі джерела. – Гадяч, 1994. – С. 15–32.
- Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 88–102.
- Дмитренко М. К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К., 2001. – С. 156–163
- Циган Р. “Візьміть, мамо, хліб та калину...” // Зоря Полтавщини. – 1993. – 12 січня. – С. 3–4 (Дод. “Сім’я”).

Тема 8. Родина. Хрестини. Поховання. Загальна характеристика пісень, що виконувалися при народженні дитини та на хрестинах. Характеристика жанру голосінь, його музичні особливості.

Значення поховальних голосінь.

Питання для самоконтролю

- Який зміст пісень, що виконувалися при народженні дитини?
- У чому своєрідність жанру голосінь, їх музичні особливості?
- В якій формі голосіння збереглися до сьогодні?

Література

- Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 105–114.
- Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 124–132.
- Колесса Ф. М. Речитативні форми в українській народній поезії // Колесса Ф. М. Музикознавчі праці. – С. 300
- Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 221–238.
- Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 21–22.
- Розлили ся круті бережечки: Українські народні пісні та думи / Упоряд. О. І. Микитенко; Вступ. ст. О. І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С. 12.
- Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 35–37.

Питання до підсумкового заняття I семестру

- Поняття “фольклор”. Хто і коли ввів термін “фольклор”?
- Особливості первісного мистецтва.
- Зміст поняття “рід фольклорного твору”.
- Поняття жанру у музичній фольклористиці.
- Музичні особливості колядок та щедрівок.
- Музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.
- Зміст та характер мелодії веснянок.
- Групи жнивних пісень.
- Особливості весільних пісень.
- Особливості наспівів голосінь.

Розділ IV. Український пісенний епос

Тема 9. Український пісенний епос. Пісенний епос – одна із сторінок українського фольклору. Думи. Музичні особливості жанру. Особливості жанру історичних пісень. Значення дум та історичних пісень.

Питання для самоконтролю

1. Що таке пісенний епос?
2. Як називаються основні жанри українського пісенного епосу?
3. Назвіть спільні риси, характерні для дум та історичних пісень.
4. Що ми називаємо думами? Яка їх тематика і музичні особливості?
5. Назвіть найвідоміших українських кобзарів, що володіли даром мелодичної імпровізації.
6. Що таке історичні пісні? Які їх музичні особливості?
7. Хто з українських композиторів і виконавців звертався у своїй творчості до народного пісенного епосу?

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 116–141.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 132–138, 145–146, 152–155.
3. Корній Л. П. Історія української музики. Ч. 1. – К. – Х. – Нью-Йорк, 1998 – С. 51–54.
4. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 243, 258–298.
5. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна., 1991. – С. 22–29.
6. Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна., 1980. – С. 42–56.

На самостійне вивчення: “Кобзарська слава Полтавщини” (реферат)

План

1. Кобзарі – носії народної творчості українського народу.
2. Історія розвитку кобзарства на Полтавщині.
3. Відомі кобзарі, бандуристи, лірники Полтавщини, їх творчість: Петро Гузь, Федір Кушнерик, Петро Неховайзуб, Михайло Кравченко, Архип Никоненко (коротка характеристика).
4. Сучасний стан кобзарського мистецтва на Полтавщині.

Література

1. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 132–147.

2. Кирдан Б. Українські народні думи та історичні пісні. – К., 1990. – С. 5–32.
3. Кирдан Б., Омельченко А. Народні співці-музиканти на Україні. – К.: Муз.Україна, 1980. – С. 45–46.
4. Шендрік Л. Кобзарство – феномен українського народу // Край – 2006. – № 25. – С. 10–12.
5. Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна, 1980. – С.42–48.

Розділ V. Лірика

Тема 10. Соціально-побутова лірика. Козацькі та чумацькі пісні. Поняття пісенної лірики. Соціально-побутові пісні, їх загальна характеристика. Особливості козацьких пісень. Чумацькі пісні, їх музичні особливості.

Питання для самоконтролю

1. Що ми називаємо пісенною лірикою?
2. Що таке соціально-побутові пісні?
3. Тематика і музичні особливості козацьких пісень.
4. Тематика і музичні особливості чумацьких пісень.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 157–174.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 181–197.
3. Іваницький А. І. Ой ходив чумак...// Чумацькі пісні. – К.: Музична Україна, 1989. – С. 8.
4. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 339–349.
5. Степанишин Б. І. Давня українська література в школі. – Київ: Либідь, 2000. – С. 226–230.

На самостійне вивчення: “Рекрутські та солдатські пісні”

План

1. Походження та особливості змісту рекрутських та солдатських пісень.
2. Класифікація цих наспівів, їх тематика.

3. Вплив на музичну форму пісень цього жанру, змісту та особливостей солдатського побуту.
4. Музичні особливості рекрутських та солдатських пісень.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 174–185.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 197–205.
3. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 350–357.

Практичне завдання: записати приклад рекрутської чи солдатської пісні та вказати на особливості їх виконання.

Тема 11. Родинно-побутові пісні. Родинно-побутові пісні, їх загальна характеристика. Особливості тематики і поетики пісень про кохання. Головні теми пісень про родинний побут. Музичні особливості родинно-побутових пісень.

Питання для самоконтролю

1. На які дві групи жанрів поділяються ліричні пісні?
2. У чому особливості поетики пісень про кохання?
3. Що таке родинно-побутові пісні, їх тематика?
4. Музичні особливості родинно-побутових пісень.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 154–157, 191–199.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 218–224.
3. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 322–332.
4. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – С. 30–33.
5. Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К.: Музична Україна, 1980. – С. 60–62.
6. Франко І. Я. Твори в 20 томах. Т. 11. – К.: Держлітвидав, 1952. – С. 282.

Тема 12. Побутова лірика. Дитячий фольклор. Побутова лірика як різновид народної музичної творчості. Загальні особливості дитячого фольклору. Коліскові пісні, їх музичні особливості. Значення коліскових пісень.

Питання для самоконтролю

1. Які жанри пісень відносять до побутової лірики?
2. Що таке “дитячий фольклор”, у чому його специфіка?
3. Які твори називаються колісковими піснями, яке їх місце в побутовій ліриці?
4. Визначити музичні особливості коліскових пісень.
5. У чому полягає виховне значення коліскових пісень?

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 16–18, 21–23.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 211–214.
3. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 567–574.
4. Степанишин Б. І. Давня українська література в школі. – К.: Либідь, 2000. – С. 267–275.
5. Шевченко Т. Г. Якби ви знали, паничі... // Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1987. – С. 505.

Тема 13. Жартівливі, сатиричні пісні. Танцювальна пісенність: коломийки, частушки. Походження жартівливих та сатиричних пісень, їх загальна характеристика. Особливості тематики жартівливих і сатиричних пісень. Музичні особливості жартівливих і сатиричних пісень. Коломийки. Музичні особливості жанру. Особливості жанру частушок.

Питання для самоконтролю

1. Походження жартівливих та сатиричних пісень.
2. Які особливості тематики жартівливих і сатиричних пісень?
3. Назвіть прийоми композиції в жартівливих і сатиричних піснях.
4. Дайте характеристику музичним особливостям жартівливих і сатиричних пісень.
5. Що таке “коломийки”? Музичні особливості жанру.

6. Частушки як жанр.
7. Спільне та відмінне жанру коломийок і частушок.

Література

1. Дей О. І. Народно-пісенні жанри. – К., Музична Україна. 1977. – С. 42–107.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 199–206, 214–220.
3. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 225–230; 238–244.
4. Колесса Ф. М. Записки наукового товариства імені Шевченка. Т. 73. – К., 1906. – С. 105.
5. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 334–338; 374–380; 382.
6. Якубишин О. Коломийки приріцької долини // Мистецтво та освіта. – 2005. – № 1. – С. 61–63.

Тема 14. Українська інструментальна музика. Короткі дані з історії української інструментальної музики. Поняття про український народний музичний інструмент. Класифікація українських музичних інструментів. Значення народної інструментальної музики в українській музичній культурі.

Питання для самоконтролю

1. Що ви знаєте з історії української інструментальної музики?
2. Які інструменти називаються народними?
3. Які інструменти належать до загально-національних?
4. Назвіть приклади регіональних народних інструментів.
5. Поняття автохтонного та автентичного музичного інструменту.
6. Значення народної інструментальної музики для розвитку української народної творчості та національної культури.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 27–41.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 244–257.
3. Черкаський Л. М. Українські народні музичні інструменти. – К., 2003. – С. 6–18; 48–50; 59–61; 62–65; 84–93.

Тема 15. Українські народні танці. Історичний розвиток народного танцю. Класифікація та коротка характеристика українських народних танців.

Питання для самоконтролю

1. Що таке танець? Яка історія його розвитку?
2. Які жанри українських народних танців належать до найдавніших?
3. Що є визначальною рисою хороводного танцю?
4. Основні групи побутових танців, їх музичні особливості.
5. Які з побутових танців живуть у народному мистецтві до сьогодні?
6. Яка тематика сюжетних танців?

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 41–42, 46–48.
2. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. К., 1990. – С. 251–254.
3. Голдріч О. С. Хореографія. – Львів: Край, 2003. – С. 7; 9–12; 33–37; 38–40.
4. Українські народні танці / Упоряд. А. І. Гуменюк. – К., 1962. – С. 7–24.
5. Шевченко Т. Г. Гайдамаки // Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1987. – С. 69.

Розділ VI. Пісні-романси

Тема 16. Українські пісні-романси. Семінарське заняття.

План

1. Пісня-романс як жанр музичної творчості.
2. Історія виникнення романсу, українського зокрема.
3. Найвідоміші творці українського старовинного романсу.
4. Пісня-романс та інші музичні жанри.
5. Вплив української народної пісні на романс ХІХ ст.
6. Розквіт українського романсу у ХХ ст.

Питання для самоконтролю

1. Що таке “романс”, де він виник?
2. Які жанрово-тематичні групи має романс?

3. Коли з'явився український романс та що стало його першоджерелами?
4. Назвіть імена творців українських старовинних романсів?
5. Який український романс сфольклоризувався у різних народів та був використаний відомими європейськими композиторами?
6. У чому полягає внесок Г. Сковороди у розвиток вокальної музики?
7. Яке значення має музична творчість М. Лисенка та його послідовників для розвитку й утвердження українського класичного романсу?
8. У чому полягають досягнення українського романсу ХХ ст.?

Практичне завдання: підготувати та виконати на занятті один український романс (за вибором студента)

Література

1. Зоре моя вечірняя: Українські романси / Упоряд. Т. П. Булат. – К.: Дніпро, 1982. – С. 5–14.
2. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 221–222, 229–236.
3. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – С. 258–271.
4. Лисенко М. В. Листи / Авт.-упоряд. Р. М. Скорульська. – К.: Музична Україна, 2004. – С. 83.
5. Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Частина 1. – К., Музична Україна, 1980. – С. 142–147.
6. Корній Л. П. Історія української музики. Ч. 2. – К. – Х. – Нью-Йорк, 1998 – С. 110–113.
7. Чабада М. Світова слава української пісні // Мистецтво та освіта. – 1999. – № 3. – С. 25–38, 37–39.

Розділ VII. Народно-пісенна творчість ХХ ст.

Тема 17. Стрілецькі пісні. З історії виникнення стрілецьких пісень. Своєрідність жанру стрілецьких пісень, їх особливості, багатство тематики. Стрілецький романс як музичне явище. Романс “За твої, дівчино”.... Українські пісні-гімни. Коротка історія та музична характеристика пісні-гімну “Ой, у лузі червона калина похилилася”. Значення стрілецької пісенності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке стрілецькі пісні?
2. Коли виникли стрілецькі пісні, з якими історичними подіями вони пов'язані?
3. У чому виявляється своєрідність жанру стрілецьких пісень?
4. Назвіть і поясніть найголовніші особливості стрілецьких пісень.
5. Яка тематика стрілецьких пісень?
6. У чому полягає своєрідність стрілецької пісні-романсу?
7. Що таке пісні-гімни? Музична характеристика пісні-гімну “Ой, у лузі червона калина”.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 236–248.
2. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – С. 290–291.
3. Правдюк О. А. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1995. – № 2–3. – С. 24–35.
4. Погребенник Ф. П. Українські пісні-гімни. – К.: Т-во “Знання” України, 1992. – С. 3–4, 52–58.
5. Розлилися круті бережечки: Українські народні пісні та думи / Упоряд. О. І. Микитенко; Вступ. ст. О. І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – С. 13.
6. Таємниці віків: Українські народні думи, легенди, перекази, пісні, казки: Навч. посібник / Упоряд. О. Г. Мукомела. – К.: Грамота, 2001. – С. 353–354.
7. Українські народні пісні / Упоряд. В. Єсипко. – К.: Техніка, 2003. – С. 3–17.

Тема 18. Авторська пісня. З історії розвитку жанру авторської пісні. Витоки української авторської пісні. Етапи формування української авторської пісні. Жанрово-стильові ознаки бардівської пісні. О. Богомолець – одна з яскравих представниць авторської пісні. Місце авторської пісні в сучасній українській естрадній музиці.

Питання для самоконтролю

1. Що таке авторська пісня, які її витоки?
2. Які жанрово-стильові ознаки бардівської пісні?
3. Яке місце посідає авторська пісня в сучасній українській естрадній музиці?

Література

1. Клименко В. Ольга Богомолець: Найкраща моя кар'єра – четверо дітей // Україна молода. – 2006. – 3–4 берез. – С. 18–19; 9.
2. Сапожник О. Популярна естрадна музика в Україні. Історичний екскурс // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 19–20.

Питання до підсумкового заняття II семестру

1. Музичні особливості народних дум.
2. Тематика жартівливих пісень, характерні риси їх мелодій.
3. Особливості мелодії ліричних пісень.
4. Музичні особливості колицьких пісень.
5. Основні відмінності народно-пісенної лірики від лірики авторської.
6. Чому кобзарсько-лірницький спів не може вважатися прямим попередником ліричного співу?
7. Особливості жанру коломийок та частушок.
8. Види народної інструментальної музики.
9. Найпоширеніші українські народні танці.
10. Ладова будова наспівів козацьких пісень.
11. Музична форма чумацьких пісень, тематика цих пісень.
12. Музично-виконавські особливості пісень про кохання.
13. Що таке романс? У чому його відмінність від народної пісні?
14. У чому своєрідність жанру стрілецьких пісень?
15. Поняття авторської пісні, її жанрово-стильові ознаки.

Методичні рекомендації

Викладання дисципліни повинно стимулювати у студентів інтерес до національного фольклору, бажання у подальшому продовжити самостійно його збирати та вивчати для використання у практичній діяльності. Виклад теоретичного матеріалу обов'язково повинен підкріплюватися музичними прикладами – піснями того чи іншого жанру, інструментальними творами. Дуже важливо, щоб студенти поряд з конспектами з теоретичного матеріалу вели нотні записи зразків кожного жанру, вміли відтворювати голосом або грати на інструменті мелодії пісень та коротко їх аналізувати.

Потрібно поступово залучати студентів до створення ними власної фонотеки записів народних пісень. Це допоможе їм у засвоєнні знань з дисципліни “Розшифровка народних пісень”, стане у пригоді у практичній професійній діяльності.

У курсі дисципліни розглядаються найголовніші розділи народної музичної творчості: календарно-обрядовий фольклор українців, український музичний епос, народна інструментальна музика. Проте головна увага відводиться вивченню різних жанрів народних пісень.

Згідно з навчальним планом дисципліна “Народна музична творчість” вивчається на першому курсі в обсязі одного навчального кредиту 54 години, 39 з яких відводиться на аудиторне вивчення, 15 – на самостійну роботу. Усі заняття мають практичний характер, а тому проводяться за типом практичного заняття. Заняття з теми “Пісні-романси” рекомендується провести як семінарське, або як лекцію-концерт, оскільки ця тема, як показав досвід, становить особливий інтерес для студентів, і є можливість прослухати у їхньому виконанні пісні-романси різних епох, тематичних груп.

Вивчення дисципліни “Народна музична творчість” завершується диференційованим заліком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богород А. Фольклор у творчості й житті Лесі Українки. – Дивослово. – 2000. – № 2.
2. Бойко П. Живі джерела. – Гадяч, 1994. – 32 с.
3. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К.: Наукова думка, 1988. – 192 с.
4. Голдрич О. С. Хореографія. – Львів: Край, 2003. – 158 с.
5. Дей О.І. Народні-пісенні жанри. – К., Музична Україна, 1977. – 108 с.
6. Дмитренко М. К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. – К., 2001. – 576 с.
7. Зоре моя вечірняя: Українські романси / Упоряд. Т. П. Булаг. – К.: Дніпро, 1982. – 224 с.
8. Іваницький А. І. Український музичний фольклор. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.
9. Іваницький А. І. Ой ходив чумак...// Чумацькі пісні. – К.: Музична Україна, 1989. – 247 с.
10. Іваницький А. І. Українська народна музична творчість. – К., 1990. – 336 с.
11. Квитка К. В. Избранные труды. В 2 т. – Т. 1. – М., 1971.
12. Кирдан Б., Омельченко А. Народні співці-музиканти на Україні. – К.: Музична Україна, 1980.
13. Кирдан Б. Українські народні думи та історичні пісні. – К., 1990.
14. Клименко В. Ольга Богомолець: Найкраща моя кар'єра – четверо дітей // Україна молода. – 2006. – 3–4 березня.
15. Колесса Ф. М. Записки наукового товариства імені Шевченка. Т. 73. – К., 1906.
16. Колесса Ф. М. Речитативні форми в українській народній поезії // Колесса Ф. М. Музикознавчі праці. – К., 1970.
17. Корній Л. П. Історія української музики. Ч. 2. – К. – Х. – Нью-Йорк, 1998 – 387 с.
18. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість. – К.: Знання-Прес, 2003. – 591 с.
19. Линёва Е.Э. Опыт записи фонографом украинских песен. – М., 1991. – 87 с.
20. Лісецький С. Й. Українська музична література. – К.: Музична Україна, 1991. – 175 с.
21. Лисенко М. В. Листи / Авт.-упоряд. Р. М. Скорульська. – К.: Музична Україна, 2004. – 680 с.: іл.
22. Мороз М. О. Літопис життя та творчості Лесі Українки. – К.: Наукова думка, 1992. – 632 с.
23. Нудьга Г. А. Українська пісня в світі. – К., 1989.
24. Перлини української народної пісні: Пісенник / Упоряд. М.М. Гордійчук. – К.: Музична Україна, 1989. – 390 с.
25. Погребенник В. Ф. Народною творчістю натхненна: До 120-річчя від дня народження Лесі Українки. – К., 1990. – 48 с.
26. Погребенник Ф. П. Українські пісні-гімни. – К.: Т-во “Знання” України, 1992. – 64 с.
27. Потапенко О. І., Кузьменко В. І. Шкільний словник з українознавства. – К., 1995. – 291 с.
28. Правдюк О. А. Стрілецькі пісні в системі жанрів українського пісенного фольклору // Народна творчість та етнографія. – 1995. – № 2–3.
29. Розлилися круті бережечки: Українські народні пісні та думи / Упоряд. О. І. Микитенко; Вступ. ст. О. І. Дея. – К.: Веселка, 1976. – 240 с.
30. Сапожник О. Популярна естрадна музика в Україні. Історичний екскурс // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1.
31. Степанишин Б. І. Давня українська література в школі. – К.: Либідь, 2000. – 503 с.
32. Тасмниці віків: Українські народні думи, легенди, перекази, пісні, казки: Навч. посібник / Упоряд. О. Г. Мукомела. – К.: Грамота, 2001. – 511 с.
33. Українські народні пісні / Упоряд. В. Єсипко. – К.: Техніка, 2003. – 207 с.
34. Українські народні танці / Упоряд. А. І. Гуменюк. – К., 1962. – 358 с.

35. Франко І. Я. Твори в 20 томах. Т. 11. – К.: Держлітвидав, 1952. – 576 с.
36. Циган Р. Візьміть, мамо, хліб та калину... // Зоря Полтавщини. – 1993. – 12 січня.
37. Черкаський Л. М. Українські народні музичні інструменти. – К., 2003. – 262 с.
38. Чабада М. Світова слава української пісні // Мистецтво та освіта. – 1999. – № 3.
39. Шевченко Т. Г. Кобзар. – К.: Дніпро, 1987. – 639 с.
40. Шендрик Л. Кобзарство – феномен українського народу // Край. – 2006. – № 25.
41. Шреер-Ткаченко О. Я. Історія української музики. Ч. 1. – К.: Музична Україна, 1980. – 200 с.
42. Якубишин О. Коломийки приріцької долини // Мистецтво та освіта. – 2005. – № 1.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни “Народна музична творчість”

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Високий	“12”	Студент має системні глибокі знання, логічно та творчо відтворює їх. Вільно володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами, визначає та самостійно аналізує їх музичні особливості, наводить вдалі приклади.
	“11”	Студент має високий рівень знань з дисципліни, вільно і правильно викладає їх, робить аргументовані висновки. У повному обсязі володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами, визначає та аргументовано аналізує їх музичні особливості, наводить вдалі приклади.
	“10”	Студент має глибокі й повні знання жанрів народної музичної творчості, вільно аналізує й порівнює їх музичні особливості, наводить приклади.
Достатній	“9”	Студент володіє у повному обсязі знаннями класифікації жанрів народної музичної творчості, практичними навичками їх розпізнавання, аналізу музичних особливостей жанрів, наводить приклади.
	“8”	Студент володіє достатньо повними знаннями жанрів народної музичної творчості, їх музичних особливостей, але з окремими неточностями відтворює їх та наводить приклади.
	“7”	Студент правильно, логічно відтворює знання про жанри народної музичної творчості, здатен з допомогою викладача класифікувати їх, проаналізувати музичні особливості та навести приклади.

Середній	“6”	Студент виявляє суто репродуктивний рівень знань основних жанрів народної музичної творчості, поверхнево аналізує їх музичні особливості. Відчуває труднощі з наведенням музичних прикладів.
	“5”	Студент знає більше половини навчального матеріалу, але розуміє його поверхово, а тому нелогічно будує свою відповідь. Припускається значних помилок й неточностей, класифікуючи жанри народної музичної творчості.
	“4”	Студент демонструє лише початковий, елементарний рівень знань, з великими труднощами розпізнає жанри народної музичної творчості, робить грубі помилки при визначенні їх музичних особливостей.
Початковий	“3”	Студент знає не більше третини навчального матеріалу, викладає ці знання на рівні елементарного розпізнавання. Не здатен навести музичні приклади.
	“2”	
	“1”	

Критерії оцінювання виконання комплексної контрольної роботи з дисципліни “Народна музична творчість”

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Високий	“12”	Студент виявляє високий рівень теоретичних знань, логічно будує відповідь на поставлене запитання. Аргументовано аналізує музичні особливості жанрів народних пісень, наводить вдалі приклади.
	“11”	Студент глибоко засвоїв теоретичний матеріал. Досконало знає необхідний мінімум жанрів українських народних пісень, володіє практичними навичками класифікації народних пісень за жанрами. Точно визначає та аналізує музичні особливості жанрів народних пісень.
	“10”	Студент має глибокі та міцні знання про жанри народної музичної творчості. Аргументовано аналізує зміст фольклорних творів, вільно порівнює музичні особливості жанрів, наводить приклади, але припускається окремих неточностей.
Достатній	9”	Студент уповні володіє теоретичними знаннями та практичними навичками розпізнавання жанрів народної музичної творчості та їх музичних особливостей. Чітко формулює відповіді, але при цьому припускається незначних помилок.
	“8”	Студент досить повно володіє знаннями про жанри народної музичної творчості та їх класифікації. Чітко формулює відповіді, але припускається окремих помилок, класифікуючи жанри.
	“7”	Студент на достатньому рівні володіє знаннями про жанри народної музичної творчості, але припускається помилок, класифікуючи жанри та аналізуючи їх музичні особливості.

Середній	“6”	Студент володіє знаннями про жанри народної музичної творчості та їх музичні особливості на репродуктивному рівні. Припускається суттєвих помилок.
	“5”	Студент виявляє поверхневі знання з жанрів народної музичної творчості, їх класифікації та музичних особливостей.
	“4”	Студент з великими труднощами розпізнає жанри народної музичної творчості, не вміє їх аналізувати.
Початковий	“3”	Студент має фрагментарні знання, слабо орієнтується у навчальному матеріалі. Не здатен навести музичні приклади.
	“2”	
	“1”	

Короткі методичні рекомендації до виконання комплексної контрольної роботи з дисципліни “Народна музична творчість”

Шановні студенти! Готуючись до комплексної контрольної роботи з дисципліни, уважно ознайомтеся з методичними рекомендаціями до виконання кожного варіанта. Кожен варіант складається з двох запитань, які вимагають від студента знання теоретичних положень дисципліни.

Характеризуючи **первісне мистецтво**, слід зазначити, що його розвиток відбувався у тісному зв'язку з працею людини. Воно було одночасно художнім і нехудожнім явищем. Вказати на риси, що були притаманні первісному мистецтву. Пояснити їх залежність від зовнішніх, природних умов та особливостей первісного мислення.

Аналізуючи поняття “**фольклор**”, доречно згадати, хто і в якому році запровадив цей термін. Характеризуючи загальні особливості фольклору, слід зазначити, що предтечею фольклору є первісне мистецтво. Коротко зупинитися на музичних особливостях фольклору і охарактеризувати їх.

Пояснюючи терміни “**рід**”, “**жанр**” у музичній фольклористиці, дати визначення і пояснити ці поняття. Слід згадати, що кожному жанрові народної творчості властива своєрідність музичної та поетичної мови, манери виконання, форми виконання.

Розглядаючи народну пісню як ліричний вид фольклору, потрібно пояснити, що таке пісня, зокрема **народна пісня**. Варто зазначити, що пісенна лірика має два різновиди: обрядову та побутову. Кожному з них властиві свої жанри народних пісень. Більшість жанрів мають побутове застосування і найчастіше виконуються з певної нагоди.

Доречно нагадати, що найдавніший пласт народних пісень (**колядки та щедрівки**), називають обрядовим або календарно-обрядовим.

Аналізуючи музичні особливості пісень зимового календаря, потрібно звернути увагу на їх мелодико-інтонаційний колорит, метроритм, музичну форму. Провести порівняльну характеристику з іншими обрядовими жанрами. Вказати, чим відрізняється виконання новорічних пісень від інших народних пісень і що є особливістю їх виконання.

Аналізуючи музичні особливості **веснянок**, слід вказати на різноманітність їх мелодій за стилем і колоритом. Доцільно нагадати, що гаївки є лише різновидом веснянок, якими супроводжувались обрядові дійства, що відбувалися у гаях, лісах чи поблизу водоймищ. Вказати на характер виконання гаївок.

Характеризуючи музичні особливості **купальсько-петрівчаних** пісень, потрібно звернути увагу на те, що з музичної точки зору, петрівчані пісні не відрізняються від купальських, що дає змогу розглядати їх сукупно. Вказати на манеру та характер їх виконання. Зазначити, що в цих піснях зустрічається розподіл строфи на сольну і хорову частини.

Розглядаючи **жнивні** пісні, слід вказати поділ їх на групи щодо певного етапу жнив, характеру їх обряду та основного змісту. Аналізуючи музичні особливості, потрібно простежити, як змінювався їх ладоінтонаційний склад, чим вони наближаються до протяжних хорових пісень. Доречно нагадати, що для багатьох з них характерні архаїчні елементи старовинних наспівів.

Аналізуючи особливості **пісень на косовиці**, слід зазначити, що вони не становлять єдиного жанру. Потрібно пригадати, коли вони виникли, та з чим пов'язане їх виконання. Варто зазначити, що там, де обжинкові наспіви мало поширені, косарські пісні ближчі до лірики.

Вказуючи на особливості **весільних пісень** I та II частини українського весілля, потрібно пригадати, коли виник жанр весільних пісень, як він розвивався. Чим можна вирізнити ці пісні серед обрядової та необрядової лірики. Дати порівняльну характеристику пісень I та II частини весілля. Вказати на характер їх виконання.

Характеризуючи пісні, що виконувалися **при народженні дитини** та на **хрестинах**, слід зазначити характер їх виконання та музичні особливості. Вказати на спорідненість їх з іншими жанрами родинної обрядовості. Звернути увагу на те, що, на відміну від обрядових пісень, у них немає наспівів "формульного" складу, тобто таких, які за ритмо-мелодикою були б складником лише цього обряду і жодого іншого.

Визначаючи, що таке **голосіння**, слід зазначити, що це дуже своєрідний жанр, який не має аналогів у фольклорі. Пояснити процес виникнення жанру. Вказати на роль музично-поетичної імпровізації, якою були наділені виконавиці голосінь. Характеризуючи музичні особливості голосінь, слід звернути увагу на те, як народжувалися головні послівки, як вони виконувалися. З'ясувати роль речитативних зворотів у поєднанні з розвиненою мелодичною орнаментикою, багатою та виразною мелізматикою. Вказати на роль інтонацій схлипування при виконанні мелодичних фраз.

Характеризуючи жанри українського пісенного епосу, потрібно знати визначення жанру **думи та історичної пісні**. Доречно згадати, коли вони виникли і вказати на їх спільні риси. Розкриваючи музичні особливості дум, вказати на їх манеру виконання, на зміну музичної форми та імпровізаційність у процесі виконання. Доцільно зазначити, що мелодія історичних пісень має самостійний мелодичний розвиток, і для неї характерне хорове виконання без інструментального супроводу. Вказати на те, що з хоровим виконанням багатьох історичних пісень пов'язаний і розвиток підголоскового багатоголосся.

Варто зазначити, що **козацькі та чумацькі пісні** належать до соціально-побутових пісень. Щодо музичних особливостей козацьких пісень, слід вказати на їх ладову будову наспівів. Доречно нагадати, що козацьким пісням минулого був властивий розвинений одноголосний стиль. Звернути увагу на те, що у процесі історичного розвитку розвинувся парландовий стиль їх виконання, поширена мелодика кантиленного типу. Характеризуючи музичні особливості чумацьких пісень, слід зазначити, що мелодика їх складається з кантиленних, речитатив-

но-декламаційних, моторних наспівів. Пояснити, чому в гумористичних та танцювальних наспівах чумацьких пісень менше поширена моторна мелодика.

Розглядаючи **родинно-побутові пісні**, слід зазначити, що за музичними особливостями і виконанням пісні обох груп (пісні про кохання та родинний побут) неможливо розрізнити. Вказати на мелодику цих пісень, їх відмінність від епічних жанрів. Потрібно з'ясувати, за допомогою чого створюється колорит мелодичної насиченості, плавності голосоведення.

Аналізуючи жанр **колискових пісень**, варто пригадати, що є характерною ознакою українських колискових. Доцільно звернути увагу на заколисування, як одне з багатьох завдань материнських мелодій. Вказати на одноманітність і монотонність мелодії колискових пісень, що відрізняє їх від інших ліричних пісень. Пояснити, який мелодичний розспів характерний для колискових пісень. Звернути увагу на темп виконання, ритмізовану декламацію. Зазначити, що розвинені наспіви різної будови є наслідком запозичень з “дорослих” жанрів – веснянок, весільних, купальських, танцювальних пісень.

Характеризуючи музичні особливості **жартівливих і сатиричних пісень**, слід вказати на типи їх мелодики. Коротко схарактеризувати наспіви цих пісень. Вказати, яку функцію виконує приспів, що є частиною форми. Зазначити, яке місце відводиться темпам і агогії в цих піснях.

Розглядаючи жанр **коломийки**, потрібно знати, що витoki цього жанру сягають далекої давнини. Щодо музичних особливостей, то доречно звернути увагу на мелодичний лад, жанрову форму, танцювальний ритм. Розглядаючи спільні та відмінні риси жанру коломийок і частушок, потрібно зазначити, що частушка – відносно нове явище у фольклорі, на відміну від коломийок. Між частушкою і коломийкою є як спільні, так і відмінні риси, вказати на них.

Характеризуючи народні **музичні інструменти**, слід згадати, які інструменти належать до народних і що є головною ознакою, яка визначає належність музичного інструмента до народного. Вказати на дві групи музичних інструментів, навести приклади.

Аналізуючи найдавніші жанри українських народних танців, слід зазначити, що до них належать хороводи, побутові та сюжетні. **Хороводи** – первісна форма народного танцювального мистецтва, їх мелодії допомагають розкрити ідейно-емоційний зміст танцю і його художні образи. Визначальною рисою хороводу є органічний зв'язок тексту, мелодії та хореографії. Доречно нагадати, що **побутові танці** є основою української народної хореографії, невід'ємною частиною щоденного життя народу, вказати на їх три групи, на різноманітність їх мелодій за характером. Порівнюючи хороводи із сюжетними танцями, потрібно знати, що сюжетні виникли пізніше. Щодо ритму та форми, мелодії сюжетних танців прості, мають ту саму назву, що і танець.

Розглядаючи **романс** як один з найшляхетніших жанрів музично-поетичного мистецтва, потрібно згадати, що таке романс, звідки він прийшов до нас. Слід зазначити, що український романс має багату й оригінальну історію, самобутні особливості. Вказати на жанрово-тематичні групи романсу, які сформувалися у процесі його розвитку.

Доречно нагадати, що **стрілецькі пісні** побутують як народні, але відрізняються від інших народних пісень тематикою і поетикою. Оскільки більшість стрілецьких пісень пройшли фольклорний шлях побутування, потрібно вказати на їх особливості. У процесі побутування допускалася заміна одного слова іншим, з'єднання в одну двох пісень, або навпаки – виокремлення із однієї пісні якоїсь її частини, яка набирала значення самостійного твору.

Розглядаючи **гімн**, як пісню особливої урочистості і глибокого патріотичного змісту, зверніть увагу на те, що у процесі свого історичного розвитку український народ створив немало гімнів-пісень, які зігривали його душу у тяжкі роки неволі, надихали на боротьбу за краще

майбутнє. Найвідомішою, як в Україні, так і за її межами, є пісня “Ой, у лузі червона калина”, що вважається гімном українських січових стрільців.

Слід зазначити, що важливим напрямом сучасної української популярної естрадної музики, що має древнє родовє коріння, є **авторська пісня**. Доречно порівняти авторську пісню з іншими жанрами пісень, щоб підкреслити її широту, відвертість почуттів, соціальну правдивість і активність, висоту моральних критеріїв автора. Звернути увагу і на специфічні особливості жанру. Цікаво, що в Україні авторська пісня набула значного розвитку одночасно з бардівським мистецтвом Росії. Вказати на витоки української авторської пісні. Простежити розвиток української авторської пісні 90-років, що дозволив визначити типи жанрово-стильових ознак бардівської творчості.

Комплексна контрольна робота з дисципліни “Народна музична творчість”

Варіант № 1

1. Коротко охарактеризуйте первісне мистецтво як найперший етап розвитку народної музичної творчості. Вкажіть на риси, що притаманні йому.
2. Охарактеризуйте коломийки як жанр народної музичної творчості та поясніть їх музичні особливості.

Варіант № 2

1. Поясніть поняття роду, жанру в музичній фольклористиці.
2. Вкажіть на музичні особливості жанру веснянок та їх різновиду – гаївок.

Варіант № 3

1. Охарактеризуйте народну пісню як ліричний вид фольклору.
2. Вкажіть на основні групи побутових танців та поясніть їх музичні особливості.

Варіант № 4

1. Що таке авторська пісня, які її витоки?
2. Проаналізуйте колядки та щедрівки як жанр народної музичної творчості та поясніть їх музичні особливості.

Варіант № 5

1. Вкажіть на спільні риси, що характерні для дум та історичних пісень.
2. Визначте музичні особливості купальсько-петрівчаних пісень.

Варіант № 6

1. Поясніть, у чому полягають особливості пісень I та II частини українського весілля.
2. Визначте музичні особливості жнивних пісень.

Варіант № 7

1. Назвіть загальні та музичні особливості фольклору.
2. Що таке пісня-гімн? Дайте музичну характеристику пісні-гімну “Ой у лузі червона калина”.

Варіант № 8

1. Назвіть основні жанри українського пісенного епосу та вкажіть на їх музичні особливості.
2. Вкажіть на спільні та відмінні риси жанру коломийок і частушок.

Варіант № 9

1. Визначте музичні особливості козацьких та чумацьких пісень.
2. Охарактеризуйте групи жнивних пісень.

Варіант № 10

1. Дайте визначення жанру колискових пісень та поясніть їх музичні особливості.
2. Проаналізуйте особливості виконання колядок та щедрівок.

Варіант № 11

1. Схарактеризуйте музичні особливості жартівливих і сатиричних пісень.
2. Вкажіть на особливості жанру пісень на косовиці.

Варіант № 12

1. Що таке музичні інструменти? Назвіть приклади музичних інструментів українського народу.
2. Охарактеризуйте пісні, що виконувалися при народженні дитини та на хрестинах.

Варіант № 13

1. Проаналізуйте жанри українських народних танців, що належать до найдавніших.
2. Що таке голосіння? Поясніть їх музичні особливості.

Варіант № 14

1. Що таке романс? Назвіть жанрово-тематичні групи романсів.
2. Вкажіть на музичні особливості родинно-побутових пісень.

Варіант № 15

1. З'ясуйте історію виникнення і становлення стрілецьких пісень. Назвіть і поясніть їх найголовніші особливості.
2. Вкажіть на жанрово-стильові ознаки бардівської пісні.